

نحوه برخورد قانون گذار با بهره کشی اقتصادی از کودکان کار چگونه است؟

بهره‌کشی از کودکان را می‌توان به سوء استفاده از آنان در مشاغل تقسیم بندی کرد که برخی از این امور، به دلیل ماهیت غیر انسانی و لطمات روحی و جسمانی جبران ناپذیری که به آنان وارد می‌شود از سوی قانون‌گذار به طور خاص مورد جرم انگاری قرار گرفته است. بنابراین اشخاصی که کودکان را به چنین مشاغلی وادار و از ایشان کسب درآمد می‌کنند، مجرم شناخته و به مجازات‌های پیش بینی شده محکوم می‌شوند. بهره‌کشی از کودکان را می‌توان به سوء استفاده از آنان در مشاغل تقسیم بندی کرد که برخی از این امور، به دلیل ماهیت غیر انسانی و لطمات روحی و جسمانی جبران ناپذیری که به آنان وارد می‌شود از سوی قانون‌گذار به طور خاص مورد جرم انگاری قرار گرفته است. بنابراین اشخاصی که کودکان را به چنین مشاغلی وادار و از ایشان کسب درآمد می‌کنند، مجرم شناخته و به مجازات‌های پیش بینی شده محکوم می‌شوند.

به گزارش پایگاه آموزشی مه‌داد، این روزها بحث حمایت از کودکان و نوجوانان تبدیل به بحث داغ رسانه‌ها شده اما کمتر به جنبه‌های مرتبط با کار کودکان و بهره‌کشی اقتصادی از آنان پرداخته شده است.

کودکانی که ناچارند برای کمک به تامین مخارج خانواده خود از سنین بسیار کم به کار در بیرون از خانه مشغول شوند در معرض انواع آسیب‌های اجتماعی قرار دارند. پس با لحاظ پیامدهای منفی کار کودکان که تمام جنبه‌های زندگی آنان را در برمی‌گیرد ضرورت توجه به این موضوع بدیهی آشکار می‌شود. مساله مهمی که در اینجا مطرح می‌شود این است که بهره‌کشی از کار کودکان به چه دلیلی جرم است و اینکه آیا قانون‌گذار نیز ضمانت‌اجراهایی در این زمینه مقرر کرده است؟ از طرف دیگر لایحه جدیدی که با عنوان حمایت از کودکان و نوجوانان در معرض خطر به مجلس فرستاده شده است، آیا به بحث بهره‌کشی کودکان نیز پرداخته است یا خیر؟ و مهم‌تر اینکه قانون کار نیز به عنوان قانون در حال اجرا به چه راهکارهایی در مورد بهره‌کشی کار کودکان اشاره داشته است؟ برای اینکه به این پرسش‌ها پاسخ داده شود، توصیه می‌کنیم که نکات زیر را بخوانید.

بهره‌کشی اقتصادی از کار کودکان ممنوع است

حقوق کار از جمله موضوع‌هایی است که در آن می‌توان حقوق کودکان و حقوق بزرگسالان را بررسی کرد. در مورد حقوق کودکان، منع کار و منع بهره‌کشی از کودکان درج شده و از مواردی است که پیمان نامه حقوق کودک در ماده ۲۵ خود به آن تاکید کرده است. کودکان به دلایل متعدد مانند وابستگی اقتصادی به والدین یا سرپرستان و نداشتن آگاهی از آثار و عواقب زیان بار فعالیت اقتصادی در رشد و سلامتشان همواره مورد بهره‌کشی و استثمار مالی قرار می‌گیرند. شاید تصور اولیه این باشد که کودکان فقط از جهات عاطفی، روانی، جنسی و نیز در برابر غفلت و سهل انگاری مورد کودک آزاری قرار می‌گیرند و دلیل این امر می‌تواند نگاه ظاهری به قوانین و اعلامیه‌های حمایت از کودکان باشد البته با توجه به واقعیت‌های موجود در جامعه باید گفت که دامنه آسیب پذیری کودکان گسترده است و آنان علاوه بر موارد فوق‌الذکر از جهات اجتماعی و اقتصادی نیز آسیب پذیر هستند.

نکته مهمی که باید به آن دقت کرد این است که بحث کودک آزاری موضوعی جدا از بهره‌کشی اقتصادی از کودکان است. برای توضیح باید بگوییم که کودک آزاری موضوع بحثی است که در مقاله نامه ۱۸۲ سازمان بین‌المللی کار آمده و ایران نیز به آن ملحق شده است.

این مقاله نامه که با نام کنوانسیون مبارزه با بدترین اشکال کار کودک مطرح است در مقام بیان بدترین اشکال کار کودکان و یا موارد نامشروع جسمی و جنسی کار کودکان است که دیدی بسیار وسیع نسبت به اعمال غیر قانونی داشته است، به عبارت دیگر موارد مرتبط با کودک آزاری را شامل می‌شود. اما کنوانسیون حقوق کودک که ایران نیز در سال ۱۳۷۲ به آن ملحق شده بیشتر در بیان بهره‌کشی از کار کودکان است. بنابراین ما به این نکته می‌رسیم که بحث ما بهره‌کشی جنسی نیست بلکه بهره‌کشی اقتصادی از کودکان است که در همین موضوع لایحه‌ای با عنوان «لایحه حمایت از کودکان و نوجوانان در معرض خطر» به مجلس فرستاده شده است که با تصویب آن گام بسیار مهمی در حمایت از کودکان کار بر می‌داریم.

بهره‌کشی از کودکان را می‌توان به سوء استفاده از آنان در مشاغل تقسیم بندی کرد که برخی از این امور، به دلیل ماهیت غیر انسانی و لطمات روحی و جسمانی جبران ناپذیری که به آنان وارد می‌شود از سوی قانون‌گذار به طور خاص مورد جرم انگاری قرار گرفته است. بنابراین اشخاصی که کودکان را به چنین مشاغلی وادار و از ایشان کسب درآمد می‌کنند، مجرم شناخته و به مجازات‌های پیش بینی شده محکوم می‌شوند.

بحث دیگری که مهم به نظر می‌رسد، حمایت‌هایی است که پیمان نامه حقوق کودک آن را مورد تاکید قرار داده است. به موجب ماده ۳۳ این کنوانسیون حداقل سن کار کودکان باید مشخص شود و در آن تاکید شده است که کشورها موظفند با بهره‌کشی کودکان در کار مقابله کنند و در این زمینه مقررات مربوط به شرایط و ساعات کار نیز معین شده و به همین منظور ضمانت اجرایی نیز باید اعمال شود.

برخورد شدید قانون‌گذار با لغو پروانه صنفی

باید در نظر داشت که کشور ما به کنوانسیون حقوق کودک پیوسته و در این زمینه به خوبی، حداقل سن کار و منع بهره‌کشی کودکان و نوجوانان در قوانین کار مشخص شده است به طوری که قانون‌گذار با متخلفان به شدت برخورد داشته و حتی در مواردی پروانه‌های کارفرمایان متخلف را باطل کرده است. لازم است اینجا ذکر کنم که حداقل سن در مشاغل دولتی و در قانون مدیریت خدمات کشوری نیز معین شده است که به دلیل مشخص شدن حداقل 19 سال برای استخدام دولتی مشکلی از لحاظ تعیین حداقل سن وجود نداشته اما در مورد حداقل سن در قوانین مرتبط با کار برای حمایت از این گروه قدم برداشته شده و سن ۱۵ سال به عنوان حداقل سن جهت کار در کارگاه‌ها مشخص شده و کار کودکان زیر ۱۵ سال به کلی ممنوع است و وزارت کار و امور اجتماعی به وسیله سازوکارهای بازرسی و مجازات‌های انضباطی و صنفی پیش بینی شده در قانون کار در جهت مبارزه با این امر، اقدام کرده است.

مورد دیگری که قانون کار در مواد ۷۹ تا ۸۴ آورده است اشتغال به کار زیان بار و مضر توسط افراد زیر ۱۸ سال است که قانون‌گذار ما قدم مهمی در این زمینه نیز برداشته و در این حیطة اشتغال به کار زیانبار را برای نوجوانان ممنوع اعلام کرده است. بحث ضمانت اجرایی این مواد هم به این صورت است که مطابق آیین نامه اجرایی مصوب هیات وزیران در سال ۱۳۸۳، وزارت کار و امور اجتماعی موظف است پس از ثبوت جرم در موارد به کارگیری افراد زیر ۱۸ سال در هر یک از مشاغل فهرست شده در آیین نامه مشاغل سخت و زیانبار در محاکم صالح اقدام کند.

وزارت کار و امور اجتماعی موظف است پس از ثبوت جرم در محاکم صالح متخلف یا متخلفان را به تناسب موضوع مورد تخلف به وزارتخانه‌های صنایع و معادن، جهاد کشاورزی و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و مجمع امور صنفی، با توجه به مقررات نظام صنفی و سایر مراجع صدور پروانه بهره‌برداری و کسب معرفی کند و مراجع یاد شده موظف به لغو پروانه متخلف یا متخلفان هستند.

باید در نظر داشت که لغو پروانه به عنوان قوی‌ترین ضمانت اجرا محسوب می‌شود چرا که متخلف برای بار اول پروانه‌اش به مدت سه ماه برای بار دوم به مدت شش ماه و در صورت تکرار به مدت یک سال لغو می‌شود .

لایحه حمایت از کودکان و نوجوانان در معرض خطر در راه است

به دلیل نواقصی که قانون حمایت از کودکان و نوجوانان مصوب ۱۳۸۱ داشت اکنون لایحه حمایت از کودکان و نوجوانان در معرض خطر به مجلس فرستاده شده است که امید است با تصویب این قانون گام مهمی در حمایت از این طبقه از افراد برداشته شود.

این لایحه بیشتر به بحث پیشگیری از آسیب به این قشر از افراد پرداخته است. به طوری که انتظار می‌رود با تصویب این لایحه گام‌های مهمی در جهت حمایت از کودکان و نوجوانان برداشته شود. بنابراین شناسایی و جذب کودکان کار و نیز ساماندهی درست و مراقبت و کنترل این کودکان و فراهم کردن محلی ایمن برای آن‌ها و همچنین آموزش مهارت‌های فنی و حرفه‌ای، مهارت‌های زندگی و هنجارهای اجتماعی، سوادآموزی و برخورداری آن‌ها از خدمات بهداشتی برای کودکان و نوجوانان در معرض خطر لازم بوده و لازم است ارتباط مطلوبی میان وزارت کار و امور اجتماعی، شهرداری، سازمان بهزیستی و نهادهای غیر دولتی فعال در حوزه کار کودکان وجود داشته باشد. تبادل تجربه گروه و سازمان‌های فعال در این زمینه و ارتباط گسترده آن‌ها با یکدیگر در ایجاد سیاست‌ها و برنامه‌های حمایتی برای کودکان کار موثر واقع خواهد شد .

آیین نامه سال ۱۳۸۳ هیات وزیران فهرست مشاغل مضر را تعیین کرده است

در آیین نامه مصوب ۱۳۸۳ فهرستی از مشاغل و کارهای مضر برای افراد کمتر از ۱۸ سال احصاء شده و کسانی که کودکان را به این کارها بگمارند، مشمول مجازات‌های مندرج در ماده ۱۷۲ قانون کار و همچنین مشمول لغو پروانه با رعایت مراتب می‌شوند .

در ادارات بازرسی کار، بر اساس توافق نامه‌ای که با چند ارگان دیگر در مورد مشاغل ۳۸ گانه ای که برای افراد کمتر از ۱۵ سال ممنوع اعلام شده عمل می‌شود و فقط در این موارد، کارگاه‌ها مورد بازرسی قرار می‌گیرند. با تجدید نظر در قانون و ایجاد الزام قانونی برای بازرسان اداره کار به گزارش و اعلام موارد بهره‌کشی از کودکان در کارگاه‌ها می‌توان از بروز بسیاری از این موارد جلوگیری کرد. البته بدین منظور باید در نظر داشت که امکانات و نیروی متخصص کافی در اختیار اداره بازرسی کار قرار گیرد و با پیش بینی دوره های آموزشی برای این نیروها، آن‌ها را با وظایف خود در این خصوص آگاه کرده تا آموزش‌های لازم ارایه شود .

بهره‌کشی اقتصادی از کودکان ارتباطی با لایحه حمایت از کودکان ندارد

ابتدا لازم است به این نکته اشاره کنم که موضوع بهره‌کشی اقتصادی از کودکان ارتباطی با لایحه حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست ندارد و لایحه‌ای که این روزها در مجلس با عنوان لایحه حمایت از کودکان و نوجوانان بی‌سرپرست و بدسرپرست در مجلس مطرح است اصلاح قانون سال ۱۳۵۳ بوده و بیشتر به مباحث مدنی و خانواده این قشر از افراد پرداخته می‌پردازد. به طور مثال بحث حضانت و سرپرستی کودکان و نوجوان بی‌سرپرست و بدسرپرست موضوع لایحه بوده که ارتباطی به مسایل بهره‌کشی اقتصادی از کودکان ندارد. این در حالی است که در لایحه حمایت از کودکان و نوجوانان در معرض خطر به مبارزه با بهره‌کشی از کودکان و نوجوانان در معرض خطر نیز پرداخته است .

بنابراین این لایحه بیشتر به بحث پیشگیری از چنین اتفاقاتی برای کودکان می‌پردازد و از سوی دیگر با بهره‌کشی اقتصادی از کودکان نیز مخالفت پرداخته و در این زمینه نیز ضمانت اجرایی را مشخص کرده است. به عبارت دیگر برخلاف لایحه حمایت از

کودکان و نوجوان بی سرپرست و بدسرپرست که مباحث مدنی را شامل می‌شود در این لایحه به مباحث کیفی در حمایت از این قشر بزه دیده پرداخته شده است .

یکی از نکاتی که به نوعی مبارزه با بهره‌کشی اقتصادی از کار کودکان و نوجوانان است و باید در اینجا مورد اشاره قرار گیرد، آیین نامه ساماندهی کودکان خیابانی بوده که در سال ۸۴ به تصویب رسیده است و این آیین نامه مجموعه اقداماتی را برای نهادها، سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی دولتی و غیر دولتی تعریف کرده است که از جمله این سازمان‌ها، وزارت کار و امور اجتماعی است که مطابق بند ۴ ماده ۶ این آیین نامه، وظیفه ارایه تسهیلات اعتباری اشتغال را به خانواده‌های در معرض این آسیب یعنی کار خیابانی در نظر گرفته شده است. البته این اعطای تسهیلات اشتغال توسط سازمان فنی و حرفه‌ای صورت می‌گیرد.

تصویب آیین نامه ساماندهی کودکان خیابانی گام مهمی در حمایت از کودکان و نوجوان در معرض خطر بوده و یکی از راه‌کارهایی است که با پیگیری آن می‌توان با بهره‌کشی کار کودکان مبارزه کرد.

پایگاه آموزشی مهداد: (www.mahdad.ir)

منبع: حمایت